

Het Landbouwproefstation

TE GRONINGEN

★

In de praktijk blijkt de aanduiding „het Landbouwproefstation” zeker in de provincie Groningen, ruim voldoende te zijn. Het gros van de boeren kent deze instelling, en als er zich iemand namens het Landbouwproefstation aandient, zullen de meeste boeren al denken: O, ze willen zeker weer een proefveldje aanleggen. Waarvoor zou het nu weer zijn? Inderdaad kan het over van alles gaan, maar dat zal nog blijken uit het vervolg van dit verhaal.

Eigenlijk is de naam Landbouwproefstation echter zo iets als een voor-naam, want officieel heet deze instelling: Landbouwproefstation en Bodemkundig Instituut T.N.O. en T.N.O. betekent: Toegepast Natuurwetenschappelijk Onderzoek. Dat is dus een hele mond vol. Hoe komt een instelling nu aan zo'n naam?

Cultuur en ontwikkeling.

Het was op 1 Augustus 1889, dat dr A. F. Holleman, die later hoogleraar is geworden, benoemd werd tot directeur van het Rijkslandbouwproefstation te Groningen. Dat was het eerste begin. Een zeer bescheiden begin, want het overige personeel bestond uit één „assistent” en één bediende-conciërge. Het werk van dit baby-proefstation-netje bestond hoofdzakelijk uit de controle op meststoffen, voedermiddelen en zaai-zaden voor de provincies Groningen, Drente en Oost-Friesland. Het aantal te onderzoeken monsters nam gestaag toe en ook het zuivere spuurwerk moest ter hand genomen worden, omdat er zich in de praktijk diverse moeilijkheden voordeden met meststoffen en voedermiddelen.

—★—

In 1916 onderging het Groninger Proefstation de eerste belangrijke reorganisatie. De controle-werkzaamheden werden overgebracht naar andere plaatsen (Maastricht meststoffen, Wageningen veevoeder en zaai-zaden), zodat men zich in Groningen geheel aan het landbouwkundig onderzoek kon wijden.

Er werden 5 afdelingen gevormd, n.l.: 1. voor de cultuur op de klei- en zavelgronden; 2. voor de cultuur op de zand- en veengronden; 3. voor het bodemkundig onderzoek; 4. voor het bacteriologisch onderzoek; 5. voor het botanisch onderzoek. Hieruit blijkt wel hoe breed het terrein inmiddels geworden was, waarop het Rijkslandbouwproefstation zich bewoog.

In de tweede afdeling, die onder leiding stond van de latere prof. J. Hudig, vond o.a. het bekende onderzoek over de veenkoloniale haverziekte plaats. Voor het uitbrengen van 'n advies aan de boeren moesten er grondmonsters onderzocht worden en zo omstreeks 1924-'25 begon dan ook een nieuwe stroom van monsters uit de praktijk binnen te komen. Begrijpelijkerwijs werd het onderzoekswerk hierdoor belemmerd en in 1927 werd daarom het huidige Bedrijfslaboratorium voor Grond- en Gewasonderzoek opgericht, dat, aanvankelijk nog zeer nauw verweven met het Landbouwproefstation, ook deze tweede groep routine-onderzoekingen overnam. Telkens als er op het proefstation een bepalingsmethode zover ontwikkeld was, dat er voor de praktijk met voordeel van gebruik gemaakt kon worden, nam het Bedrijfslaboratorium de routinebepalingen over.

Bodemkundig Instituut.

Inmiddels was het Landbouwproefstation ook weer iets gewijzigd, doordat de 3de afdeling een zelfstandig instituut was geworden, n.l. het Bodemkundig Instituut, met als directeur dr D. J. Hissink. Er werden vele zaken aan dit instituut onderzocht. Ik wil echter alleen noemen de onderzoekingen ten dienste van de Zuiderzeewerken in

de Wieringermeer en ter plaatse van de huidige Noordoostpolder, want de grote uitbreiding van de werkzaamheden van dit voor ons land zo roemruchte werk gaf de belangrijkste stoot tot het tot stand komen van een eigen gebouw voor het Bodemkundig Instituut. In 1931 kon het in gebruik genomen worden en U ziet het in zijn huidige staat hierbij afgebeeld. In 1935 ging het onderzoek voor de Zuiderzeewerken over naar de directie van de Wieringermeer, waardoor het Bodemkundig Instituut weer wat meer armslag kreeg. Toen in 1939 dr Hissink met pensioen ging werd het Bodemkundig Instituut weer opgenomen in het Landbouwproefstation en de toenmalige hoofddirecteur, prof. dr O. de Vries, werkte gestaag aan de samensmelting van de vijf afdelingen tot één groot onderzoeksinstituut.

In 1939 gebeurde er nog iets belangrijks voor het proefstation. In Wageningen werd n.l. het Centraal Instituut voor Landbouwkundig Onderzoek opgericht dat voor een groot deel bevolkt werd door onderzoekers van het Proefstation in Groningen. Hiermee was het landbouwkundig onderzoek weer iets verder gesplitst: het C.I.L.O. zou de gewassen, het Proefstation de bodem en de bemesting bestuderen.

Reorganisatie.

In 1945 was er al weer een belangrijke reorganisatie. Het Landbouwproefstation ging over van het Rijk naar de organisatie voor Toegepast Natuurwetenschappelijk Onderzoek. Al het onderzoekswerk werd tot dat jaar van Rijkswege uitgevoerd. Was het echter niet redelijk, dat de landbouw zelf, bv. door middel van haar eigen organisaties medezeggenschap kreeg in het onderzoek en dat zij ook een eigen financiële bijdrage leverde voor dit werk? Dit was de grondgedachte voor deze overgang van het Rijk naar T.N.O., waardoor tevens een organisatorische band ontstond met al de andere T.N.O.-instituten, waar de meest uiteenlopende onderwerpen van hout of rubber, tot bv. wasserij, verpakking, of gezondheidstechniek toe worden bestudeerd. Tevens werd het plan opgevat het C.I.L.O. te Wageningen en het L.P.S. te Groningen tot één instituut te verenigen. Vandaar dat toen prof. De Vries in 1945 als directeur aftrad, zijn opvolger drs P. Bruin, die thans nog de scepter over het proefstation zwaait, de functie van waarnemend hoofddirecteur kreeg. We zijn nu weer 10 jaar verder. Nog steeds zijn er belangrijke reorganisaties op komst, maar verwacht mag worden, dat in Groningen een landbouwkundige onderzoekinstelling gevestigd zal blijven, zij het waarschijnlijk niet meer onder de huidige wijdlopijge naam.

Huidige situatie.

Uit het voorgaande zal U duidelijk gewor-

den zijn, hoe het landbouwkundig onderzoek in Groningen groeide, hoe er telkens weer delen zich afsplitsten en tot voor de landbouw zelfstandige lichamen uitgroeiden als vruchtbare zaden van een gezond gewas.

Laten wij nu echter het Proefstation ook eens in zijn huidige gedaante van wat dichterbij bezien. Eigenlijk moet U daarvoor eerst een eindje de lucht in en eigenlijk wel erg hoog, want dan pas zou U het hele werkterrein kunnen overzien. Dan zag U bv. proefveldjes over enting van vlinderbloemigen in Limburg liggen, en misschien een stroproefveld op Texel, dan zag U ook in Limburg de diepboorinstallatie aan het werk, en als U goed keek zou U misschien ook ergens in het Groninger land iemand voorzichtig een ringetje grond in natuurlijke ligging uit de bodem zien prepareren. Dan zag U van alle kanten auto's met aanhangwagentjes naar Groningen trekken. De een is gevuld met talloze jampotjes met grond, de ander vervoert grote planken, die op spijkerbedden gelijken, waarop moten grond met wortelstelsels er in zijn gepikt en er rijdt ook ergens een vrachtauto met een kunstmeststrooier voor rijenbemesting. Dat alles komt naar Groningen en als we dan wat naar beneden gaan, zien we dat de karavaan zich over 3 gebouwen verdeelt: een aan de van Hallstraat, een aan het Eemskanaal en één aan de Verlengde Oosterweg. Een staf van 37 academici en nog 200 andere personeelsleden (die niet alle in Groningen verblijven) zijn voortdurend in touw om alle gegevens te verwerken. Sommigen treft men veel in het veld aan, anderen werken achter een bureau of schrijftafel en velen ook bevolken de laboratoria.

En wát doen die mensen nu met z'n allen? Het is werkelijk niet goed mogelijk met U alle problemen vluchtig door te lopen die

Verder lezen op pag. 124

Vervolg art. „Het Landbouwproefstation”

aan de orde zijn, maar laat ik enkele onderwerpen even aanstippen.

Zo wordt er bv. nog steeds gewerkt aan het opbouwen van de adviesbasis voor bemestingen aan de hand van grondonderzoek. Het gaat niet meer alleen over fosfaat, kali en kalk, maar bv. ook over magnesium, koper, mangaan en molybdeen. De stikstofbemesting is nog steeds uitvoerig in studie en er wordt ook gewerkt aan de beste wijze en tijd van bemesten.

Organische bemestingen, hun invloed op het gewas en op de grond, de omzettingen die bij de bewaring en na de bemesting plaats hebben en tal van aanverwante problemen zijn in studie. Er worden streekonderzoekingen verricht, waaruit blijkt, welke factoren de belangrijkste invloed op de groei van de gewassen hebben in een bepaalde streek. De bodemstructuur wordt van allerlei kanten bekeken: welke invloed heeft deze op de groei van gewassen, hoe kan hij op verschillende gronden het best gemeten worden, hoe kan men het water in de grond het best meten en wat zit daar allemaal aan vast; wat is de rol van de grondbewerking?

Het karakteriseren van de verschillende grondsoorten is nog steeds een onderwerp van voortgezette studie. Zeer veel werk is besteed aan de waterhuishouding van de grond. Onderwerpen als drainage, de gevolgen van beekverbeteringen, of wateronttrekkingen bij grote bouwwerken of industrieën vragen veel aandacht. Wellicht zal dit mooie werk van de bekende, kortgeleden overleden onderzoeker dr S. B. Hooghoudt wel overgaan in een nieuw, zelfstandig instituut. Een aparte afdeling in Groningen houdt zich verder bezig met wortelonderzoekingen. Hoe ziet het wortelstelsel er onder allerlei omstandigheden uit en hoe komt dat? wordt dan gevraagd. Ook het microbiologisch onderzoek vormt een uitgebreid werkterrein, waarin o.a. stalmest, stikstof, sporenelementen en entingskwesaties een rol spelen.

U ziet, zelfs de meest vluchtige aanduiding dreigt onmiddellijk te onttaarden in een ellenlange waslijst. U zult zich afvragen: wat gebeurt er nu met al die onderzoekingen? Wel, dat hangt ervan af. Sommige worden in opdracht van de een of andere instelling verricht. Als zo'n onderzoek klaar is, gaat er een rapport naar die instelling en die kan er dan z'n voordeel mee doen. Veel werk gebeurt echter ten algemene nutte. Dat wordt tenslotte in allerlei vakbladen gepubliceerd. Zo nodig worden er voor de betrokken groepen lezingen gehouden, maar in elk geval worden de resultaten wereldkundig gemaakt, en komen ze de landbouwwetenschap ten goede. Alle resultaten die voor de praktische landbouw direct van belang zijn, zijn in eerste instantie voor de landbouwconsulenten bestemd, die ervoor zorgen, dat de praktijk hiervan op de hoogte geraakt. Omgekeerd kunnen de consulenten en allerlei andere instellingen ten behoeve van de landbouw zelf vragen stellen aan het proefstation. Zo werkt dus het proefstation te Groningen uiteraard in vaak nauwe samenwerking met allerlei andere instanties ten nutte van de landbouw en als we de vooruitgang van de landbouw in de laatste halve eeuw bezien, dan mag zeker ook aan het proefstation te Groningen een belangrijke rol worden toegeschreven.

Ik zou dit artikel willen besluiten met de wens, dat ook in de toekomst het Landbouwproefstation met hulp van de Nederlandse boeren en vooral ook met die van de provincie Groningen, die immers zo dicht bij het vuur zitten, de Nederlandse landbouw zal helpen z'n vooraanstaande plaats in de wereld te doen behouden.

Ir H. KUIPER

De Ommelander borgen en hun bewoners

In het Ommelander landschap der zeventiende eeuw bezat elk dorp zijn „huis” of „borg”, reeds in de verte aangeduid door de in het zonlicht blinkende windvaan, welke hoog op het leien of roodgeverfde loden dak van de toren even boven het geboomte der lanen en singels uitstak. Reeds lang is hun rol in het Groninger plattelandsleven uitgespeeld. Borgheren, zoals de vorige eeuw die nog gekend heeft, zijn er niet meer en de boer die thans een edele heerd bewoont, kan hieraan geen enkel voorrecht meer ontnemen. Niettemin hebben de Ommelander borgen een grote historische waarde en mag een beschouwing over deze uit de middeleeuwen stammende burchten en haar bewoners in dit speciale nummer niet ontbreken.

We willen onze lezers niet vermoeien met een opsomming van alle borgen en namen van de geslachten die hierop hebben gezeteld. Wel willen we bijzondere aandacht schenken aan twee adellijke huizen, die een grote plaats hebben ingenomen, waarbij het ons niet aan de gelegenheid zal ontbreken om van andere kastelen en haar bewoners enkele bijzonderheden te vertellen.

Menkema en Dijksterhuis.

De geschiedenis van het „huis ten Dijke” de middeleeuwse naam voor het in de 17e eeuw in gebruik genomen kasteel Dijksterhuis, is ouder op te halen dan die van Menkema.

In een oorkonde van 1406 vinden we als eerst bekende bewoner een zekere „Focko to Dijke, hoofdling in Sunte Petersburen”. Reeds toen was dus aan de zeedijk in Pieterburen het huis ten Dijke verzezen.

De geschiedenis vermeldt ons dat de bekende watergeus Diderik Sonoy enkele jaren zijn intrek nam op het huis ten Dijke. Zijn dochter Emmerentiana was getrouwd met de toenmalige bezitter, de edelman Luurt Manninga.

In 1704 werd het huis aan het geslacht Alberda gebracht door het huwelijk van Margaretha Josina Horenken met Willem Alberda van Menkema. De laatste drager van deze adellijke namen, jonkheer Gerhard Alberda van Menkema en Dijksterhuis, stierf in 1902.

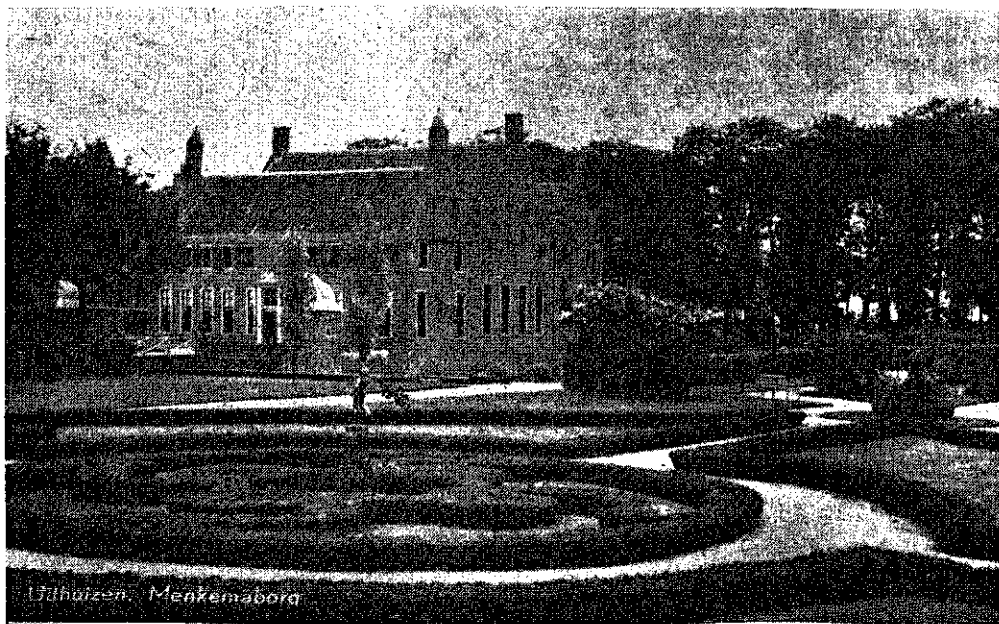
Evenals het huis Allersma bij Ezinge, is ook Dijksterhuis in de loop van vijf eeuwen nooit verkocht, doch steeds van de ene eigenaar op de andere vererfd.

Het huis was gebouwd op een zandplaat in het wad en lag vroeger buitendijks. Aan de toren waren ringen bevestigd waaraan de schepen of boten uit zee werden vastgelegd. Dat was ook wel nodig, want dit huis aan de zeedijk is volgens de overleveringen oorspronkelijk een roversnest geweest, een door zeeroovers bewoond kasteel, waar de door zee- en strandroof verkregen goederen werden opgeslagen. We mogen aannemen dat deze overlevering waarheid bevat. In de 15e eeuw waren er aan de kusten der Noordzee, vooral aan de Oostfriese kust, verschillende kastelen, bewoond door „vitaliebroeders” of „likedeelers”, onversaagde zeeschuimers, soms van hoge geboorte, die de monden van de Eems en Weser en verder de wadden geruime tijd onveilig hebben gemaakt. Het huis ten Dijke had in dit verband een zeer slechte naam.

In 1791 liet Gosen Geurt Alberda in de oude voormuur een sierlijke poort bouwen en daarop een in het latijn gestelde zegenwens aanbrengen, die vertaald luidt:

Dit Huis sta tot een mier
de zee gans uit zal zuipen
En dat een schildpad
zal om heel de wereld kruipen.

Deze zegenwens is niet in vervulling gegaan. De taak van de mier en de reis van de schildpad zijn nog in geen eeuwen vol-

De Menkemaborg te Uithuizen